

Procedury i strategie postępowania w sytuacjach kryzysowych w Szkole Podstawowej Specjalnej nr 17 w Bielsku- Białej

Podstawa prawna:

1. *Ustawa z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 969).*
2. *Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 2137 z późn. zm.)*
3. *Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2019r. poz. 852)*
4. *Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2015r. poz. 1390 z późn. zm.)*
5. *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016r. Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 996, z późn. zm.)*
6. *Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 1878 z późn. zm.).*
7. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2017r. poz. 1591 z późn. zm.).*
8. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 nr 6 poz. 69 z późn. zm.)*
9. *Statut Szkoły Podstawowej Specjalnej Nr 17 w Bielsku-Białej*

Spis treści:

I.	Osoby odpowiedzialne i zakres ich działania.	str. 3
II.	Zasady ogólne.	str. 4
III.	Procedury postępowania w przypadku występowania przejawów demoralizacji i zachowań zagrażających bezpieczeństwu uczniów:	
1.	Postępowanie w przypadku zaistnienia agresji wśród uczniów.	str. 5
2.	Procedura dotycząca wymuszania i zastraszania.	str. 5
3.	Procedura dotycząca kradzieży	str. 5
4.	Postępowanie w przypadku gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń znajduje się pod wpływem alkoholu lub narkotyków.	str. 6
5.	Procedura reagowania wobec sprawcy/ofiary cyberprzemocy.	str. 6
6.	Pracownik szkoły lub uczeń znajduje na terenie szkoły narkotyk, dopalacz, alkohol lub substancję przypominającą je wyglądem.	str. 7
7.	Postępowanie w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk:.....	str. 8
8.	Postępowanie wobec ofiar przemocy fizycznej i psychicznej w rodzinie.	str. 8
9.	Postępowanie mające na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym w szkole, w tym próbom samobójczym lub samobójstwom uczniów.	str. 9
10.	Procedura postępowania w przypadku kryzysu wychowawczego.	str. 9
11.	Procedura postępowania w przypadku mobbingu i izolowania ucznia.	str. 9
12.	Strategie przeciwdziałania zachowaniom trudnym.....	str.10
IV.	Gdzie szukać pomocy.....	str. 18
V.	Kogo powiadomić.	str. 18

I. Osoby odpowiedzialne i zakres ich działania:

Dyrektor szkoły:

1. Zapewnia pomoc nauczycielom w realizacji ich zadań, oraz warunki do bezpiecznej realizacji zadań i obowiązków wszystkim pracownikom szkoły
2. Powiadamia Policję oraz Sąd Rodzinny w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa ucznia lub popełnienia przez niego czynu karalnego
3. Uczestniczy w rozmowach z uczniami i rodzicami uczniów, co do których wszczęto dane procedury

Pedagog i psycholog szkolny:

1. Przyjmuje i odnotowuje zaistniałą kryzysową sytuację
2. Diagnostuje sytuację ucznia
3. Przeprowadza rozmowy z uczniem oraz jego rodzicami
4. Informuje rodziców o możliwych kierunkach wsparcia ucznia oraz dostępnych miejscach wsparcia rodzinnego i dziecka
5. Współpracuje z wychowawcą oraz nauczycielami nad działaniami naprawczymi
6. Informuje dyrektora szkoły oraz wychowawcę o podejmowanych działaniach
7. Dokumentuje wszystkie podejmowane działania względem ucznia i jego rodziny.

Wychowawca:

1. Przyjmuje zgłoszenie o sytuacji kryzysowej dotyczącej ucznia
2. Przeprowadza rozmowę z uczniem o zaistniałej sytuacji
3. Powiadamia dyrektora szkoły, przekazuje sprawę pedagogowi szkolnemu, wzywa rodziców
4. Odnotowuje w dokumentach wychowawcy swoje spostrzeżenia oraz szczegółową charakterystykę spotkania z rodzicami, z opisem postanowień i planów działania
5. Udziela stałego wsparcia uczniowi podejmuje działania naprawcze ustalone z pedagogiem/psychologiem szkolnym

Pielęgniarka szkolna:

1. Udziela pierwszej pomocy przedmedycznej
2. Zgłasza potrzebę pomocy medycznej (według własnej oceny)
3. Zapisuje w karcie zdrowia ucznia rodzaj stwierdzonych obrażeń oraz zakres udzielonej pomocy
4. Stale współpracuje z wychowawcą oraz pedagogiem/psychologiem szkolnym nad określeniem stałej formy pomocy dziecku
5. Sporządza notatkę służbową

Nauczyciele :

1. Przekazują wychowawcy i pedagogowi szkolnemu/psychologowi informacje o wystąpieniu sytuacji kryzysowej
2. Sporządzają notatkę służbową
3. Monitorują sytuację ucznia

Pracownicy niepedagogiczni:

1. Reagują na objawy przemocy oraz niepokojące zachowania, których mogą być świadkami
2. Zgłaszają obserwowane, niepokojące sygnały dyrekcji szkoły, pedagogowi szkolnemu, wychowawcom lub nauczycielom

II. Zasady ogólne

Postępowanie w sytuacjach kryzysowych z udziałem ucznia powinno być prowadzone w możliwie najszybszym czasie i przy zapewnieniu bezpieczeństwa psychofizycznego ucznia. Uczeń i jego rodzice mają prawo do pełnej informacji o sytuacjach i podjętych przez szkołę działaniach ich dotyczących.

Osobą odpowiedzialną na terenie szkoły za respektowanie praw ucznia jest Dyrektor Szkoły. Uczniowie wykraczający poza normy prawne i zasady zachowania akceptowane w szkole ponoszą sankcje przewidziane w Regulaminie Szkoły.

Zasady postępowania wobec ucznia – sprawcy czynu karalnego (przestępstwa lub wykroczenia)

1. Niezwłoczne powiadomienie dyrektora.
2. Ustalenie okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.
3. Przekazanie sprawcy dyrektorowi pod opiekę.
4. Powiadomienie rodziców ucznia.
5. Powiadomienie Policji przez dyrektora w sytuacjach tego wymagających
6. Zabezpieczenie dowodów przestępstwa i przekazanie ich Policji.

Postępowanie wobec ucznia, który został ofiarą czynu karalnego:

1. Udzielenie pierwszej pomocy (przedmedycznej) wezwanie pomocy lekarza.
2. Niezwłoczne powiadomienie dyrektora szkoły.
3. Powiadomienie rodziców ucznia.
4. Wezwanie Policji, jeśli istnieje konieczność zabezpieczenia śladów przestępstwa.
5. Otoczenie ucznia opieką psychologiczno-pedagogiczną.

Sporządzania notatki bezpośrednio po zaistnieniu sytuacji kryzysowej.

1. Pisemna notatka sporządzona po zdarzeniu powinna zawierać następujące informacje:
2. Co się stało, na czym polegało zdarzenie.
3. Kto brał w nim udział.
4. Miejsce i czas zdarzenia.
5. Kto został powiadomiony lub wezwany do zdarzenia.

W każdym przypadku popełnienia czynu karalnego przez ucznia, który nie ukończył 17 lat należy zawiadomić Policję lub Sąd Rodzinny, a w przypadku popełnienia przestępstwa przez ucznia, który ukończył 17 rok życia prokuratora lub policję (art. 4 Upn i art. 304 Kpk).

Nie oznacza to jednak, że odpowiedzialności nie mogą podlegać osoby młodsze. Odpowiedzialność przed Sądem Rodzinnym i dla Nieletnich ponoszą osoby, które w chwili popełnienia czynu ukończyły 13 lat, jednak taki czyn nie stanowi przestępstwa, a jedynie jest to czyn karalny, a sprawca podlega stosowaniu środków wychowawczych przewidzianych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich.

W przypadku znalezienia na terenie szkoły broni, materiałów wybuchowych, innych niebezpiecznych substancji lub przedmiotów należy zapewnić bezpieczeństwo przebywającym na terenie szkoły osobom, uniemożliwić dostęp osób postronnych do tych przedmiotów i wezwać Policję - tel. 997 lub 112.

Policja powinna być wzywana do szkoły w sytuacjach, o których mowa w poniższych „Procedurach” albo, gdy wyczerpane zostaną środki możliwe do zastosowania przez szkołę w określonej sytuacji, w których obecność Policji jest konieczna. Każda, dotycząca uczniów, wizyta policjanta w szkole, powinna być wcześniej zasygnalizowana dyrektorowi lub uzgodniona z innym pracownikiem szkoły.

III. Procedury postępowania w przypadku występowania przejawów demoralizacji i zachowań zagrażających bezpieczeństwu uczniów:

1. Postępowanie w przypadku zaistnienia agresji wśród uczniów.

- 1) Nauczyciel, pracownik szkoły przerywa zachowanie agresywne, którego jest świadkiem.
- 2) Informuje wychowawcę o zdarzeniu.
- 3) Wychowawca prowadzi rozmowę z uczniem w obecności nauczyciela, pracownika szkoły, ocenia sytuację, podejmuje działania wyciszające ucznia.
- 4) Wychowawca sporządza notatkę z zaistniałego zajścia oraz informuje rodziców bądź prawnych opiekunów ucznia o zaistniałej sytuacji.
- 5) W przypadku, gdy doraźna interwencja nie przynosi pożądanych efektów, wychowawca nawiązuje kontakt z pedagogiem szkolnym, który podejmuje pracę wychowawczą z uczniem.
- 6) Pedagog informuje rodziców ucznia o możliwości uzyskania pomocy psychologicznej.
- 7) Dyrektor szkoły powiadamia sąd rodzinny o pogłębiającej się demoralizacji ucznia, jeżeli incydent się powtarza, a deklarowana współpraca rodziców ze szkołą nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

2. Procedura dotycząca wymuszania i zastraszania

- 1) Każda osoba, która dowiedziała się, była ofiarą bądź świadkiem wymuszania pieniędzy lub rzeczy, a także była zastraszana czy dowiedziała się lub posiadała informacje na ten temat, powinna bezzwłocznie powiadomić wychowawcę ucznia.
- 2) Po wskazaniu osób podejrzanych, wychowawca sporządza notatkę z zajścia i załącza ją do swojej dokumentacji.
- 3) Wychowawca powiadamia rodziców uczniów uczestniczących w zdarzeniu o zaistniałej sytuacji oraz wyciąga konsekwencje wobec sprawcy zgodnie z Regulaminem Oceniania i Statutem Szkoły.
- 4) W przypadku informacji o powtarzaniu się wymuszeń lub stosowaniu pogroźek i zastraszaniu, wychowawca informuje dyrektora szkoły, który ma obowiązek poinformować Sąd Rodzinny lub Policję.

3. Procedura dotycząca kradzieży

- 1) Każda osoba, która została poinformowana o kradzieży, czy była ofiarą bądź świadkiem kradzieży, bezzwłocznie zgłasza ten fakt wychowawcy klasy.
- 2) Wychowawca ustala okoliczności, świadków i sprawcę kradzieży oraz sporządza notatkę z zajścia i dołącza ją do swojej dokumentacji.
- 3) Wychowawca informuje o fakcie dyrektora oraz rodziców sprawcy kradzieży, a następnie przeprowadza rozmowę ze sprawcą w celu poznania motywów czynu i naprawienia szkody.
- 4) Na życzenie którejkolwiek ze stron przy rozmowie może być obecny pedagog lub psycholog szkolny.
- 5) Wychowawca wpisuje uczniowi uwagę oraz wyciąga konsekwencje zgodnie ze Statutem Szkoły.
- 6) Jeżeli nie ma możliwości ustalenia sprawcy, rodzice ofiary mogą podjąć decyzję o zgłoszeniu zdarzenia na policję.
- 7) W przypadku powtarzających się kradzieży dyrektor w porozumieniu z wychowawcą i pedagogiem zgłasza ten fakt do Sądu Rodzinnego lub na Policję.

4. Postępowanie w przypadku gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń znajduje się pod wpływem alkoholu lub narkotyków.

- 1) Nauczyciel powiadamia o swoich przypuszczeniach wychowawcę klasy, pedagoga lub psychologa szkolnego oraz dyrekcję szkoły.
- 2) Odizolowuje ucznia od reszty klasy, ale ze względów bezpieczeństwa nie pozostawia go samego, stwarza warunki, w których nie będzie zagrożone jego życie ani zdrowie
- 3) Wychowawca, pedagog, psycholog lub inny nauczyciel wzywa lekarza, w celu stwierdzenia stanu trzeźwości lub odurzenia, ewentualnie udzielenia pomocy medycznej
- 4) Szkoła zawiadamia o tym fakcie rodziców ucznia (opiekunów prawnych), których zobowiązuje do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły. Gdy rodzice (opiekunowie prawni) odmówią odebrania dziecka, o pozostaniu ucznia w szkole, czy przewiezieniu do placówki służby zdrowia, albo przekazaniu go do dyspozycji funkcjonariuszom policji – decyduje lekarz, po ustaleniu aktualnego stanu zdrowia ucznia i w porozumieniu z Dyrektorem szkoły.
- 5) Dyrektor szkoły zawiadamia najbliższą jednostkę policji, gdy rodzice ucznia będącego pod wpływem alkoholu odmawiają przyścia do szkoły, a jest on agresywny, bądź swoim zachowaniem daje powód do zgorzenia albo zagraża życiu lub zdrowiu innych osób. W przypadku stwierdzenia stanu nietrzeźwości, policja ma możliwość przewiezienia ucznia do izby wytrzeźwień albo do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych. O fakcie umieszczenia zawiadamia się rodziców (opiekunów prawnych) oraz sąd rodzinny jeżeli uczeń nie ukończył 18 lat.
- 6) Jeżeli powtarzają się przypadki, w których uczeń przed ukończeniem 18 lat znajduje się pod wpływem alkoholu lub narkotyków na terenie szkoły, to Dyrektor szkoły ma obowiązek powiadomienia o tym policję lub sąd rodzinny.
- 7) Spożywanie alkoholu na terenie szkoły przez ucznia, który ukończył 17 lat stanowi wykroczenia. Należy o tym fakcie powiadomić policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tej instytucji

5. Procedura reagowania wobec sprawcy/ofiary cyberprzemocy

- 1) Każda osoba, która dowiedziała się, była ofiarą bądź świadkiem cyberprzemocy, informuje wychowawcę klasy lub w przypadku jego nieobecności pedagoga, psychologa szkolnego, wicedyrektora lub dyrektora szkoły o wystąpieniu takiego zjawiska.
- 2) Pedagog, psycholog wraz z wychowawcą klasy ustalają okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.
- 3) Wychowawca, pedagog, psycholog szkolny przeprowadzają osobno rozmowę z ofiarą, świadkami i sprawcami incydentu. Ważne, aby nie konfrontować sprawcy cyberprzemocy z ofiarą.
- 4) Nauczyciel, który posiadał informację o cyberprzemocy, zabezpiecza wszelki sprzęt np. telefon komórkowy, przekazuje do sekretariatu szkoły z informacją „nie wydawać do wyjaśnień”. Powinien zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego, itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.
- 5) Jak powinno się zarejestrować dowody cyberprzemocy?
 - a. telefon komórkowy - nie wolno kasować wiadomości, trzeba zapisywać zarówno te tekstowe jak też zdjęcia, nagrania z dyktafonu czy filmy,

- b. komunikatory - w niektórych serwisach jest możliwość zapisywania rozmów w tzw. archiwach. Jeżeli nie ma takiej możliwości, można rozmowę skopiować do edytora tekstowego i wydrukować,
- c. strona www - można zapisać widok strony przez naciśnięcie klawisza Ctrl+Print Screen, a następnie wykonać operację "wklej" w dokumencie Word lub Paint,
- d. e-mail - trzeba zapisać wiadomość i to nie tylko treść, ale całą wiadomość, ponieważ może to pomóc w ustaleniu pochodzenia wiadomości.

Działania wobec sprawcy cyberprzemocy.

- 6) W przypadku, gdy sprawca cyberprzemocy jest uczniem szkoły, wychowawca, pedagog, psycholog szkolny lub dyrektor czy wicedyrektor powinien przeprowadzić z uczniem rozmowę.
- 7) Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powiadamia rodziców sprawcy i informuje o spotkaniu.
- 8) W obecności dyrektora, pedagoga szkolnego, psychologa szkolnego, wychowawcy uczeń odbywa rozmowę dyscyplinującą, z której sporządza się notatkę.
- 9) Notatkę sporządza osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły, która zostaje podpisana przez rodziców i ucznia oraz uczestników spotkania.
- 10) Wobec sprawcy cyberprzemocy stosuje się kary zawarte w Statucie Szkoły.
- 11) W niektórych przypadkach należy rozszerzyć je o czasowy zakaz przynoszenia do szkoły telefonu lub innego urządzenia elektronicznego.

Działania wobec ofiary cyberprzemocy.

- 12) Ofiara cyberprzemocy otrzymuje w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczną udzielaną przez pedagoga, psychologa szkolnego lub wychowawcę.
- 13) Wychowawca informuje rodziców ofiary o stosowaniu cyberprzemocy wobec ich dziecka.
- 14) Ofiara powinna otrzymać poradę, jak ma się zachowywać, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa:
 - a. nie utrzymywać kontaktów ze sprawcą,
 - b. nie kasować dowodów tj.e-maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów.
 - c. ważna jest też zmiana danych kontaktowych np. na komunikatorze, zmiana adresu e-mail, a nawet w szczególnie trudnych sytuacjach numeru telefonu (oczywiście robią to rodzice).
- 15) Należy powiadomić rodziców/ prawnych opiekunów o możliwościach dalszego postępowania.

6. Pracownik szkoły lub uczeń znajduje na terenie szkoły narkotyki, dopalacz, alkohol lub substancję przypominającą je wyglądem.

- 1) Nauczyciel zachowując środki ostrożności zabezpiecza substancję przed dostępem do niej osób niepowołanych oraz ewentualnym jej zniszczeniem do czasu przyjazdu policji, próbuje ustalić do kogo znaleziona substancja należy.
- 2) Powiadamia o zaistniałym zdarzeniu Dyrektora szkoły, wzywa policję.
- 3) Po przyjeździe policji niezwłocznie przekazuje zabezpieczoną substancję i przekazuje informacje dotyczące szczegółów zdarzenia.

7. Postępowanie w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyki:

- 1) Nauczyciel w obecności innej osoby (pedagog, psycholog, wychowawca dyrektora szkoły itp.) ma prawo zażądać, aby uczeń przekazał mu tę substancję, pokazał zawartość

torby szkolnej oraz kieszeni własnej odzieży, ewentualnie innych przedmiotów budzących podejrzenie, co do ich związku z poszukiwaną substancją. Nauczyciel nie ma prawa samodzielnie wykonać czynności przeszukania teczki i odzieży ucznia!

- 2) O swoich spostrzeżeniach powiadamia dyrekcję szkoły oraz rodziców (opiekunów prawnych) ucznia i wzywa ich do natychmiastowego stawienia się do szkoły.
- 3) W przypadku, gdy uczeń, mimo wezwania odmawia przekazania nauczycielowi substancji i pokazania zawartości teczki, Dyrektor szkoły wzywa policję, która dokonuje przeszukania i zabiera znaną substancję do ekspertyzy.
- 4) Jeżeli uczeń wyda substancję dobrowolnie, nauczyciel po odpowiednim zabezpieczeniu, zobowiązany jest bezzwłocznie przekazać ją policji. Wcześniej próbuje ustalić w jaki sposób i od kogo uczeń nabył substancję. Całe zdarzenie nauczyciel dokumentuje sporządzając możliwie dokładną notatkę z ustaleń wraz ze swoimi spostrzeżeniami.

Zgodnie z przepisami prawa w Polsce karalne jest:

Posiadanie każdej ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych

Wprowadzanie do obrotu środków odurzających.

Udzielanie innej osobie, ułatwianie lub umożliwianie ich użycia oraz nakłanianie do użycia.

Wytwarzanie i przetwarzanie środków odurzających.

8. Postępowanie wobec ofiar przemocy fizycznej i psychicznej w rodzinie

- 1) Nauczyciel, który podejrzewa, że uczeń jest ofiarą przemocy domowej informuje o tym fakcie wychowawcę i pedagoga.
- 2) Wychowawca w porozumieniu z pedagogiem, w zależności od sytuacji, przeprowadza rozmowę z dzieckiem, prosi pielęgniarkę szkolną o pomoc w dokonaniu wywiadu lub podejmuje inne przewidziane prawem czynności zmierzające do rozpoznania sprawy.
- 3) Pedagog w porozumieniu z dyrektorem szkoły przeprowadza rozmowę z rodzicami/opiekunami prawnymi dziecka. Informuje o podejrzeniu stosowania przemocy wobec dziecka i niedostatecznej nad nim opieki oraz o konsekwencjach takiego postępowania i wskazuje formy pomocy.
- 4) Jeżeli podejrzenia potwierdzają się lub istnieje uzasadniona obawa, że dziecko jest ofiarą przemocy, pedagog zakłada Niebieską Kartę i informuje policję.

9. Postępowanie mające na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym w szkole, w tym próbom samobójczym lub samobójstwom uczniów

- 1) Systematyczna obserwacja zachowania, nastrojów, emocji uczniów przez nauczycieli, a szczególnie przez wychowawców.
- 2) Rozwiązywanie na bieżąco problemów, konfliktów między uczniami, częste rozmowy indywidualne, w razie potrzeby informowanie rodziców o sytuacji dziecka.
- 3) W przypadku, gdy stan emocjonalny i sposób myślenia dziecka niepokoi wychowawcę – kieruje ucznia do pedagoga szkolnego i psychologa.
- 4) Pedagog szkolny i psycholog rozpoznają sprawę, prowadzą rozmowę z dzieckiem, rodzicami i w miarę potrzeb decydują o skierowaniu na badania specjalistyczne.

10. Procedura postępowania w przypadku kryzysu wychowawczego

- 1) Dyrektor powołuje zespół kryzysowy, który ocenia emocjonalne, poznawcze, behawioralne aspekty reakcji kryzysowych, ustala zasady kontaktowania się z osobami czy grupami zaangażowanymi w kryzys, w tym: strategię kontaktowania się z mediami

- 2) Dyrektor jest odpowiedzialny za kontakt z mediami.
- 3) Zespół identyfikuje główne problemy.
- 4) Dyrektor organizuje posiedzenia rady pedagogicznej i dba o rzetelne jej protokołowanie.
- 5) Zespół wyraźnie i jasno nazywa rzecz po imieniu: mówi o agresji, przemocy, znęcaniu się, dręczeniu, wyzywaniu, molestowaniu seksualnym, kłamstwach oraz wskazuje konkretne zasady, reguły i prawa, które zostały naruszone bądź złamane.
- 6) Zespół wskazuje konsekwencje, jakie kryzys przynosi wszystkim grupom społeczności szkolnej (nie tylko uczniom).
- 7) Zespół zachęca osoby, które wyrządziły szkody (jeżeli są obecne), do myślenia o zadośćuczynieniu.
- 8) Zespół ustala z radą pedagogiczną sposoby pracy nad metodami zapobiegania w przyszłości takim sytuacjom, w których problemy wychowawcze, sytuacje trudne, osiągną rozmiary kryzysu.
- 9) Dyrektor/wicedyrektor jest zawsze gotowy na otwartą rozmowę z nauczycielami o problemach zgłaszanych przez uczniów.

11. Procedura postępowania w przypadku mobbingu i izolowania ucznia

Aby można było mówić o przejawach mobbingu, muszą wystąpić następujące cechy:

- prześladowanie ofiary przez sprawcę mobbingu musi trwać przez dłuższy czas,
 - mobbing ma charakter celowy, czyli sprawcy chodzi o wyłączenie ofiary z grupy koleżeńskiej bądź zepsucie jej opinii,
 - sprawca mobbingu ma nad ofiarą przewagę psychiczną lub fizyczną.
- 1) Ocena sytuacji przez wychowawcę i pedagoga/psychologa szkolnego.
 - 2) Przeprowadzenie rozmowy z uczniem odsuniętym od grupy, a także grupą tych osób, które stwarzają zagrażające sytuacje.
 - 3) Wychowawca informuje rodziców dziecka pokrzywdzonego i rodziców uczniów, którzy przyczynili się do zaistniałej sytuacji.
 - 4) Jeżeli rozmowa nie spowoduje pozytywnych zmian, wychowawca informuje dyrektora szkoły.
 - 5) Jeżeli powyższe procedury nie przyniosą oczekiwanych rezultatów wychowawca doprowadza do konfrontacji strony (rodzice – uczniowie) w celu osiągnięcia porozumienia.
 - 6) Przeprowadzenie pogadank z uczniami na temat mobbingu i izolowania.
 - 7) W sytuacji nieskuteczności podejmowanych działań informuje się policję

12. Strategie przeciwdziałania zachowaniom trudnym i procedura postępowania w przypadku ich pojawienia się u dzieci

Pod **pojęciem trudnych zachowań** rozumiemy wszelkie zachowania zagrażające bezpieczeństwu uczniów (autoagresja), a także innych osób (agresja) oraz mogące spowodować zniszczenie lub uszkodzenie przedmiotów w otoczeniu (destrukcja).

Kryteria trudnych zachowań (wg Randall):

- zachowanie jest niewłaściwe pod względem charakteru lub natężenia biorąc pod uwagę wiek lub poziom rozwoju jednostki,
- zachowanie jest niebezpieczne dla jednostki przejawiającej je,
- zachowanie jest niebezpieczne dla innych,
- zachowanie powoduje poważny stres osób mieszkających i pracujących z daną osobą,
- zachowanie w niedopuszczalny sposób zaburza jakość życia innych osób,
- zachowanie stanowi dodatkowe poważne niebezpieczeństwo dla danej jednostki, gdyż blokuje jej możliwości zdobywania nowych umiejętności i doświadczeń,
- zachowanie jest sprzeczne z ogólnie przyjętymi normami społecznymi.

Przyczyny trudnych zachowań:

Przyczyny biologiczne:

- wynikające ze specyfiki zaburzenia (uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego),
- zaburzenia neurochemiczne i metaboliczne (niedostatek lub nadmiar substancji chemicznych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania organizmu), nieprawidłowa dieta, źle dobrane leki itp.,
- problemy okresu dojrzewania.

Przyczyny środowiskowe:

- brak zrozumienia potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną i autyzmem (brak jasno sformułowanych wymagań i konsekwencji w postępowaniu),
- stawianie wymagań nieadekwatnych do możliwości dziecka,
- nierozpoznanie złego samopoczucia dziecka (choroby, bólu itd.),
- utrwalenie nieprawidłowych, wyuczonych zachowań,
- nadmiar lub brak bodźców sensorycznych,
- niewłaściwa organizacja zajęć (zbyt długi czas jednostajnego działania, nagromadzenie trudnych do zrozumienia pojęć, niezrozumiałe słownictwo, za krótki odpoczynek między okresami wzmożonej aktywności intelektualnej lub fizycznej, zaburzenia rutyny, z drugiej strony – nieprzygotowanie do zmian),
- brak współpracy pomiędzy rodzicami/opiekunami dziecka a specjalistami,
- utożsamianie zaburzeń zachowania z osobą (brak akceptacji nie tylko dla zachowania, ale i osoby, która je przejawia).

Przyczyny wynikające z nieprawidłowego funkcjonowania społecznego dziecka:

- nieumiejętność nawiązywania kontaktu z innymi i wyrażania emocji,
- naśladowanie złych wzorców,
- odpowiedź na brak stymulacji sensorycznej,
- nieumiejętność zorganizowania sobie celowej aktywności.

Przykłady trudnych zachowań:

Autoagresja:

- obgryzanie paznokci, drapanie się,
- gryzienie,
- uderzanie głową i innymi częściami ciała o twarde przedmioty,
- wrywanie włosów.

Agresja:

- powodowanie hałasu swoim zachowaniem (okrzyki, wykrzykiwanie przekleństw, uderzanie przedmiotami, dłońmi, kopanie),
- defekacja i prowokowanie wymiotów,
- przeklinanie, zaczepianie słowne, używanie słów obraźliwych w stosunku do innych osób,
- popychanie, szczypanie, drapanie, plucie, gryzienie, kopanie, ciągnięcie za włosy innej osoby,
- celowe prowokowanie wymiotów, "bekanie", zanieczyszczanie powietrza.

Destrukcja:

- Rzucanie, przewracanie przedmiotów, łamanie, rozbijanie, rozlewanie, rozsypywanie, itp.

Inne przykłady trudnych zachowań:

- stwarzanie zagrożenia dla zdrowia/życia swojego i innych (np. pędzenie na oślep, wychodzenie na ulicę, wychylanie się przez okno, wspinanie się na meble i skakanie z wysokości, inicjowanie zabaw z użyciem niebezpiecznych przedmiotów lub w niedozwolonych miejscach, namawianie innych do zachowań niebezpiecznych lub nagannych),
- zachowania stereotypowe,
- uporczywe odmawianie wykonywania poleceń,
- uporczywe powtarzanie czynności w czasie zajęć, np. zmiana miejsca, wyciąganie śniadania co chwilę, pytanie np. „kiedy będzie obiad?”.

Sposoby radzenia sobie z sytuacjami trudnymi:

1. Najlepszym sposobem radzenia sobie z sytuacjami trudnymi jest ich przewidywanie i zapobieganie ich powstawaniu, poprzez odpowiednią organizację otoczenia dziecka, właściwe zaplanowanie i zorganizowanie aktywności ucznia, a tym samym stworzenie mu poczucia bezpieczeństwa
2. Dobrze jest rejestrować zachowania trudne, w celu określenia ich przyczyn oraz okoliczności, w jakich się przejawiają. To pozwoli sporządzić listę przyczyn wywołujących zachowania o których mowa u konkretnych uczniów i opracować efektywne metody terapeutyczne
3. Należy współpracować z Rodzicami dziecka oraz wszystkimi specjalistami pracującymi z dzieckiem, wymieniać spostrzeżenia dotyczące przejawianej przez dziecko aktywności, w celu ustalenia wspólnej strategii działania

Zasady postępowania zmniejszające ryzyko wystąpienia zachowań trudnych oraz pomocne w razie jego pojawienia się:

1. Staraj się przewidzieć możliwość wystąpienia trudnej sytuacji i jej zapobiec.
2. Panuj nad własnymi emocjami, bądź pewny siebie i zdecydowany, zachowaj spokój.
3. Mów do dziecka uspokajającym tonem.
4. Czuwaj nad bezpieczeństwem uczniów i własnym – jest ono ważniejsze, niż realizacja jakiegokolwiek programu, czy zaplanowanych zajęć.
5. Pokaż dziecku możliwość zachowań alternatywnych, naucz wyrażania emocji w akceptowany społecznie sposób.
6. Jeżeli czujesz, że sam sobie nie poradzisz, proś o pomoc inne osoby.
7. Nawet jeśli obecność innych osób nie jest konieczna, może być pomocna choćby po to, by odwrócić uwagę innych uczniów od incydentu.
8. Zanotuj zachowania trudne, porozmawiaj o nich z Rodzicami dziecka i innymi nauczycielami.
9. Nie zapomnij rozmawiać z ofiarami agresji.

PRZYKŁADY ZACHOWAŃ NARUSZAJĄCYCH OBOWIĄZUJĄCE ZASADY W KLASIE I W SZKOLE

W Szkole Podstawowej Specjalnej nr 17 w Bielsku- Białej istnieje system radzenia sobie w sytuacjach łamania zasad dyscypliny przez uczniów.

Przykłady zachowań uczniów naruszających obowiązujące zasady:

- chodzenie po klasie
- spóźnianie się na lekcje
- przeklinanie
- zaczepianie innych uczniów- prowokacje słowne, szturchanie, popychanie, uderzenie
- rzucanie przedmiotami po klasie (przedmioty drobne)
- rozmowy w trakcie lekcji
- jedzenie i picie podczas lekcji bez zgody nauczyciela
- odmowa wykonania polecenia
- niestosowne lub obraźliwe odnoszenie się do nauczyciela (gesty, słowa)
- bójka
- wagary
- posiadanie lub zapalenie papierosa lub posiadanie i/lub użycie innych substancji psychoaktywnych
- użycie telefonu komórkowego
- wszelkie zachowania, które w skutkach zagrażają życiu lub zdrowiu samego ucznia bądź innych
- przewracanie lub rzucanie przedmiotami po klasie (wielkogabarytowe przedmioty- krzesło, ławka)
- wszelkie akty wandalizmu

W szkole istnieją **DWA SYSTEMY DYSCYPLINARNE:**

DYSCYPLINARNY SYSTEM KLASOWY - konsekwencje wyciągane są przez wychowawcę bądź nauczyciela prowadzącego lekcję.

Przykłady zachowań w klasie naruszających dyscyplinę:

- chodzenie po klasie,
- spóźnianie się na lekcje,
- przeklinanie,
- zaczepianie innych uczniów- prowokacje słowne, szturchanie, popychanie, uderzenie,
- rzucanie przedmiotami po klasie (przedmioty drobne),
- rozmowy w trakcie lekcji,
- jedzenie i picie podczas lekcji bez zgody nauczyciela,
- odmowa wykonania polecenia,
- niestosowne lub obraźliwe odnoszenie się do nauczyciela (gesty, słowa).

Jeżeli częstotliwość wyżej wymienionych zachowań na terenie klasy nasila się w czasie lub poważnie zaczyna zakłócać tok zajęć (w każdym razie jest to zbyt często powtarzające się zachowanie), wówczas uruchamiamy **SZKOLNY SYSTEM DYSCYPLINARNY** (pedagog, psycholog, dyrektor).

DYSCYPLINARNY SYSTEM SZKOLNY – konsekwencje wyciągane są przez wychowawcę, pedagoga, psychologa, dyrektora.

Przykłady zachowań mogących wystąpić na terenie szkoły, również w klasie, jednak od razu podlegają one bezpośrednio pod szkolny system dyscyplinarny:

- bójka,
- wagary,
- posiadanie lub zapalenie papierosa lub posiadanie i/lub użycie innych substancji psychoaktywnych,
- użycie telefonu komórkowego,
- wszelkie zachowania, które w skutkach zagrażają życiu lub zdrowiu samego ucznia bądź innych,
- przewracanie lub rzucanie przedmiotami po klasie (wielkogabarytowe przedmioty- krzesło, ławka),
- wszelkie akty wandalizmu.

Jeżeli takie zachowanie zdarzy się na lekcji, należy to wówczas zgłosić do pedagoga lub psychologów.

W zależności od rodzaju lub intensywności nasilenia ww. postaw stosuje się odpowiednie procedury w celu wyeliminowania niepożądanych zachowań.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU NARUSZANIA DYSCYPLINY PRZEZ UCZNIÓW

Nie ma gotowej recepty postępowania w sytuacjach trudnych, gdyż każde dziecko jest indywidualnością, podobnie jak różne są przyczyny i sytuacje, w których zachowanie się przejawia. Musimy również pamiętać, że podmiotem naszych oddziaływań jest człowiek, który nie potrafi poradzić sobie sam w różnych sytuacjach i wymaga naszego wsparcia.

Uwaga! Zanim przystąpimy do eliminowania trudnego zachowania, upewnijmy się, że nie jest ono protestem przeciw warunkom, w których znalazło się dziecko, tzn. nie wynika ono z niezaspokojenia podstawowych potrzeb (np. dziecko: płacze, bo coś je boli, denerwuje się, bo jest głodne itd.)

Ignorowanie

Polega na pozornym nie zwracaniu uwagi na poczynania dziecka, nie reagowanie i czekanie, aż zachowanie samoczynnie wygaśnie.

Skuteczne, gdy trudne zachowanie jest ze strony dziecka próbą zwrócenia na siebie uwagi; początkowo ignorowanie wzmaga natężenie zachowania trudnego, gdyż dziecko za wszelką cenę chce zainteresować nas sobą, kiedy jednak jego wysiłki nie przyniosą spodziewanych rezultatów – wygaśnie.

Po ustąpieniu zachowania zawsze nagradzaj dziecko swoją uwagą

Upomnienie nauczyciela (reprimenda)

Polega na stosowaniu prostych nakazów/zakazów: przestań, usiądź itp.

Uwaga! Polecenia, oprócz zakazu powinny zawierać także wskazówkę pozytywną (np.: *nie rzucaj, postaw kubek!*; *nie bij, opuść rękę!*)

Odwołanie się do zasad obowiązujących w klasie

Jest to bardzo ważny punkt!

Nauczyciel odwołuje się do zasad ustalonych z klasą.

Przykładowy ciąg pytań do ucznia:

„Widzę Jurku, że używasz telefonu komórkowego. Czy wolno to robić na lekcji?”

Uczeń odpowiada „nie”. Nauczyciel – „Jeżeli nadal tak będziesz robić, telefon zostanie Ci zabrany. Co w takim razie powinieneś zrobić?” Uczeń chowa telefon.

Izolacja

izolacja w obrębie klasy

Są to jedyne możliwe formy izolacji ucznia!:

- przesadzenie do innej ławki, najlepiej odizolowanej od innych,
- posadzenie lub postawienie przy drzwiach (wewnątrz klasy), ewentualnie tyłem do reszty uczniów,
- posadzenie lub postawienie w rogu klasy, ewentualnie tyłem do reszty uczniów,
- jeżeli istnieje możliwość to postawienie lub posadzenie za parawanem.

Jeżeli uczeń nie wykonuje ww. poleceń lub też nadal zachowuje się w sposób łamiący zasady, nauczyciel wzywa pedagoga, psychologa lub każdego innego nauczyciela mogącego w tym momencie przyjść z pomocą, w celu izolacji od grupy i miejsca, w którym zachowanie wystąpiło.

izolacja od grupy i miejsca, w którym zachowanie wystąpiło

Polega ona na fizycznym odizolowaniu od grupy, najlepiej wyprowadzeniu do innego pomieszczenia. Osoba, która wyprowadza dziecko z klasy (nauczyciel, pedagog, psycholog, dyrektor) może zostać z uczniem na korytarzu do momentu jego uspokojenia się, przypomina o zasadach panujących w klasie i w szkole, może również umieścić ucznia w każdej innej klasie, pod warunkiem otrzymania zgody od nauczyciela prowadzącego zajęcia.

Pedagog i psycholog zabierają dziecko do swojego gabinetu. W wyjątkowych sytuacjach, gdy nie jest to możliwe korzystają z wyżej opisanej możliwości.

Uczeń wraca do grupy, po uspokojeniu się i wygaśnięciu zachowania łamiącego zasady.

Upomnienie wychowawcy

Po uprzednim poinformowaniu przez innego nauczyciela o niewłaściwym zachowaniu podczas lekcji (jeżeli zachowanie wystąpiło na lekcji prowadzonej nie przez wychowawcę) wychowawca stosuje upomnienie.

Rozmowa wychowawcza z uczniem

Wychowawca znajduje czas na indywidualną rozmowę z uczniem.

Rozmowa z pedagogiem lub z psychologiem

Przytrzymywanie (możliwości zastosowania siły fizycznej)

Może być stosowane tylko w przypadku niekontrolowanych wybuchów autoagresji, agresji, destrukcji, gdy zagrożone jest czyjeś zdrowie, życie lub dochodzi do niszczenia przedmiotów w otoczeniu. Przytrzymaj dziecko, gdy jedyną skuteczną metodą, by przerwać taki wybuch jest unieruchomienie.

Celem przytrzymywania musi być nie tylko kontrolowanie zachowania dziecka, ale także przywrócenie poczucia spokoju i bezpieczeństwa.

Stosowanie siły fizycznej w celu przytrzymania dziecka powinno odbywać się zawsze w obecności innej osoby; jeśli to konieczne, druga osoba pomaga unieruchomić dziecko, zawsze działając wg instrukcji terapeuty .

Nie należy komentować tego zdarzenia przy dziecku.

Nie należy prosić dziecka o przeproszenie czy rekompensowanie szkody, to mogłoby stać się nagrodą i wzmocnić niepożądane zachowanie.

W momencie ustania zachowania, o którym mowa, redukujemy siłę fizyczną

Przy nawrocie do stanu poprzedniego ponownie stosujemy unieruchomienie

O zastosowaniu procedury unieruchomienia zawsze należy powiadomić rodziców dziecka oraz odnotować taki incydent w arkuszu (patrz: Karta do rejestrowania trudnych zachowań)

W zależności od sytuacji, własnej siły fizycznej i siły dziecka, miejsca, w którym sytuacja się wydarzyła, możemy unieruchomić dziecko:

- w pozycji siedzącej (na krześle lub dywanie), mniejsze dziecko można posadzić na kolanach dorosłego
- w pozycji leżącej (można dziecko zawinąć w koc, pamiętając o zabezpieczeniu głowy)

Uruchomienie procedury zewnętrznej

Gdy zastosowanie procedury unieruchomienia nie przyniesie efektów, a zachowanie trudne nasila się, należy uruchomić procedurę zewnętrzną, polegającą na powiadomieniu rodziców dziecka i/lub wezwaniu pogotowia ratunkowego.

MOŻLIWE DO ZASTOSOWANIA KONSEKWENCJE PRZEZ WYCHOWAWCĘ LUB KAŻDEGO INNEGO NAUCZYCIELA.

- jeżeli w klasie występuje punktowy system nagradzania nauczyciel postępuje zgodnie z założonymi przez siebie zasadami; (np.: odbiera ustalone przywileje, nie przyznaje określonych nagród),
- upomnienie słowne,
- upomnienie pisemne- klasowy zeszyt uwag,
- uwaga pisemna do dziennika,
- zgłoszenie zdarzenia pedagogowi lub psychologowi. Po tym fakcie następuje wyciągnięcie konsekwencji (utrata nagród i przywilejów),
- telefoniczna rozmowa z rodzicami,
- w przypadku poważnego naruszenia zasad dobrego zachowania lub też długotrwałego braku poprawy zachowania przydzielanie dodatkowych zadań szkolnych lub pracy na rzecz szkoły realizowanych w czasie po lekcjach, (poinformowanie o tym rodziców lub opiekunów ucznia),
- wezwanie rodziców/opiekunów ucznia do szkoły,
- upomnienie lub pisemna nagana dyrektora szkoły,
- zawieszenie w przywilejach ucznia - zawieszenie prawa do udziału w zajęciach pozalekcyjnych i rozrywkowych imprezach szkolnych (na czas określony) lub zawieszenie prawa reprezentowania szkoły w imprezach sportowych i kulturalnych,
- pokrycie kosztów naprawy lub odpracowanie szkody w ustalonym z rodzicami/opiekunami terminie.

KARTA DO REJESTROWANIA TRUDNYCH ZACHOWAŃ

Imię i nazwisko ucznia

Data	
Godzina	
Miejsce wystąpienia	
Dokładny opis zachowania	
Zastosowana procedura	
Osiągnięty efekt	
Sytuacja poprzedzająca	
Obecne osoby	
Uwagi	

.....

IV. Gdzie szukać pomocy?

- ✓ Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej – 338146221
- ✓ Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna – 338125078
- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – 334995600
- ✓ Sąd Rodzinny i Nieletnich – 334997800
- ✓ Młodzieżowy Telefon Zaufania – 116111

V. Kogo powiadomić:

- ✓ Policja 997
- ✓ Straż Pożarna 998
- ✓ Pogotowie Ratunkowe 999
- ✓ Europejski Telefon Alarmowy obowiązującym na terenie całej Unii Europejskiej 112
- ✓ Pogotowie Energetyczne 991
- ✓ Pogotowie Gazowe 992
- ✓ Pogotowie Ciepłownicze 993
- ✓ Pogotowie Wodno-Kanalizacyjne 994
- ✓ Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego 987
- ✓ Infolinia Policji (połączenie bezpłatne) 800 120 226.
- ✓ Straż Miejska 986 / 338228114